

Zbigniew Wanat

"Spowiednik wobec wymogów etyki seksualnej : posługa w konfesjonale",
ks. Marek Leśniak, ks. Antoni
Świerczek, Kraków 2009 : [recenzja]

Forum Teologiczne 13, 226-229

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Nie bez znaczenia jest również krytyka zaprezentowanych stanowisk. Autor nie ogranicza się do ich prostego omówienia, ale uwrażliwia czytelnika na pozytywne elementy poszczególnych koncepcji i jednocześnie sygnalizuje ewentualne punkty kontrowersyjne lub też niebezpieczne ich konsekwencje. Każdy z rozdziałów zamyka literatura dotycząca danego myśliciela, co jest cenne dla czytelnika. Warto podkreślić, że autor pracuje na tekstach źródłowych (angielskich, niemieckich, francuskich, włoskich, hiszpańskich i polskich). Tylko w razie potrzeby korzysta z komentarzy i opracowań. Dysonansem jest wybiórcza bibliografia, ponieważ nie wszystkie pozycje przywołane w przypisach zostały w niej umieszczone. Niekiedy dotyczy to ważnych monografii danej postaci lub jej poglądów, które w ten sposób umykają uwadze czytelnika, np. w rozdziale dotyczącym M. Bubera znajdujemy w przypisach dwie ważne pozycje, których brak w bibliografii: M. Friedmana, *Martin Buber: The Life of Dialogue*, New York 1960 (s. 117) oraz M. Theunissen, *Der Andere. Studien zur Soziologie der Gegenwart*, Berlin 1965 (s. 121).

Olbrzymią zaletą omawianej pozycji jest przystępny język w prezentowaniu niuansów myśli personalistycznej poszczególnych myślicieli. Dzięki temu może ona służyć jako wprowadzenie do personalizmu nawet dla tych osób, które nie są znawcami tematu.

Książka S. Kowalczyka jest ważną pomocą w odpowiedzi na stawiane od wieków pytanie – Kim jest człowiek? Autor nie daje wprawdzie jedynie słusznego rozwiązania tego problemu, ale zachęca do spojrzenia na osobę ludzką z wielu punktów widzenia. Każdy z prezentowanych aspektów bytu ludzkiego ma swoje niedociągnięcia. Być może nie da się ściśle zdefiniować człowieka i stąd warto mieć świadomość, że spotykając „innego”, doświadczamy za każdym razem jakiejś tajemnicy.

KS. KAROL JASIŃSKI

Ks. Marek Leśniak, ks. Antoni Świerczek, *Spowiednik wobec wymogów etyki seksualnej. Posługa w konfesjonale*, Wydawnictwo Św. Stanisława BM, Kraków 2009, ss. 84.

Na rynku wydawniczym jest wiele książek o sakramencie pokuty i pojednania, co warto podkreślić, gdyż i spowiednicy, i penitenci, mogą znaleźć odpowiednią dla siebie pomoc w przygotowaniu się i przeżywaniu spowiedzi. Wśród tych wydawnictw można wskazać na te poświęcone małżonkom i etyce seksualnej, np. bpa Andrzeja Franciszka Dziuby, *Spowiedź małżeńska. Życie*

małżeńskie a sakramentalna postęga pokuty i pojednania, Kraków 2002; opracowaną przez Ewę Bogurad, Bożenę Basę i ks. Krzysztofa Wolskiego, *Postęga spowiedników w realizacji powołania małżeńskiego*, Łomianki 1999, będąca komentarzem do *Vademecum dla spowiedników* oraz ks. Marka Ferry, *Spowiedź przedślubna*, Poznań 2007. Do publikacji tych dołączyła niewielka książeczka księży Marka Leśniaka i Antoniego Świerczka, pracowników Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie. Jest ona adresowana przede wszystkim do duchownych, jak autorzy podkreślają, jest to bowiem „odpowiedź na prośby kierowane ze strony księży biskupów, kapłanów oraz ich sugestie wyrażone w formie pisemnej lub ustnej” (s. 6).

Książeczka składa się z dwóch rozdziałów i dodatku zawierającego propozycje rachunków sumienia. Rozdział pierwszy (s. 7–16) poświęcony został krótkiemu przypomnieniu zadań i obowiązków spowiednika, któremu towarzyszy troska o życie wieczne penitenta. Autorzy podkreślają najpierw, że do sprawowania sakramentu pokuty i pojednania potrzebna jest oprócz władzy święceń także władza jurysdykcji; kapłan sprawuje sakramenty mocą Chrystusa – *in persona Christi*, a nie własną; w kwestiach moralnych głosi wiernym prawdę zawartą w Objawieniu i przekazywaną przez Kościół; ma dobrą znajomość teologii i prawa kanonicznego oraz doświadczenie życiowe; w relacji do penitentów wzoruje się na Chrystusie; pomaga im wzbudzić zaufanie prowadzące do nawrócenia i owocnie przyjąć dar Bożego przebaczenia. Następnie zostały przedstawione obowiązki spowiednika, które można ująć w trzech kategoriach: stawianie pytań, pouczenia oraz ostrzeżenie i napominanie penitenta. Niestety, jednym tylko zdaniem wspomniany został obowiązek udzielenia „sakramentalnego rozgrzeszenia, po uprzednim zadaniu pokuty” (s. 13).

W rozdziale drugim (s. 16–53) omówione zostały szczegółowe problemy związane ze spowiedzią. Autorzy przede wszystkim zwrócili uwagę na spowiedź małżonków i tu na problem przerywania ciąży, stosowanie środków wczesnoporonnych, sterylizację oraz antykoncepcję, w szczególności na środki hormonalne, podkreślili wagę wyjaśnienia, na czym polega zło antykoncepcji. Następnie omówili „współdziałanie w grzechu współmałżonka” i ustosunkowali się do oceny moralnej aktu seksualnego. Odnieśli się też do spowiedzi małżonków nieplodnych lub bezplodnych, którzy zdecydowali się na procedurę zapłodnienia *in vitro* lub inne formy wspomaganego rozrodu. Kolejne grupy penitentów, których spowiedź została omówiona, to narzeczeni, młodzież, osoby rozwiedzione żyjące w związkach niesakramentalnych lub w wolnych związkach i osoby homoseksualne.

W dodatku (s. 54–83) autorzy pomieścili trzy propozycje rachunków sumienia. Pierwszy z nich przeznaczony jest dla małżonków. Rozpoczyna go modlitwa oraz ogólne uwagi dotyczące przygotowania się do spowiedzi.

Następnie znajdują się pytania, pogrupowane (po kilkanaście) wokół przykazań Dekalogu. Drugi rachunek sumienia (układ pytań jak poprzednio) adresowany jest do narzeczonych, którzy wkrótce rozpoczną życie małżeńskie. W trzeciej propozycji – dla młodzieży, pytania dotyczą najpierw relacji do Pana Boga, następnie do drugiego człowieka i na koniec do samego siebie.

Zaprezentowana publikacja powinna zainteresować każdego księdza i kandydata do kapłaństwa. Krótkie i syntetyczne ujęcie wybranych kwestii ułatwia lekturę, budzi refleksję i pozwala na osobiste przemyślenia. Oto kilka z nich. Autorzy są przekonani, że zmiany, które dokonują się w sferze obyczajowej i religijnej, ujawniają się także w kontekście sakramentu pokuty i pojednania, i dotyczą delikatnych i złożonych problemów życia małżeńskiego oraz rodzinnego. Dlatego dobrze, że zdecydowali się podzielić swoim doświadczeniem spowiedniczym i próbą odniesienia się do nowych zagadnień, m.in. o charakterze bioetycznym. Oprócz kwestii znanych i wielokrotnie omawianych (takich jak antykoncepcja czy aborcja), aktualnych i domagających się aktualizacji (ze względu na zmieniające się środki i sposoby „zapobiegania i usuwania ciąży”), spowiednik coraz częściej staje wobec problemu, jakim jest sztuczne zapłodnienie.

Autorzy zwracają uwagę na dużą skalę zjawiska niepełności i bezpłodności małżeńskiej i przypominają, że dziecko jest darem Boga, o który można prosić. Podkreślają, że w obliczu trudności potrzebna jest najpierw właściwa diagnoza i leczenie, które – tak jak każdy inny środek prowadzący do dobrego celu – podlega ocenie moralnej. Dlatego, powołując się na instrukcję *Dignitas personae*, wskazują na kryteria, które pozwalają zaakceptować działania medyczne służące leczeniu niepełności. Słusznie podkreślają, że współczesne osiągnięcia naprotechnologii potwierdzają możliwość skutecznego pomagania niepełnym małżonkom, bez naruszania zasad etycznych (s. 39).

Autorzy podają cenny zestaw pytań, które pomogą spowiednikowi rozpoznać stan ducha penitentów spowiadających się z działań związanych ze sztucznym zapłodnieniem. Oprócz szczerego żalu, jako warunek udzielenia rozgrzeszenia, wskazują na fakt, że „wszystkie embriony zastały umieszczone w łonie matki” (s. 41), „wszystkie poczęte embriony zostały implantowane do łona matki” (s. 42). Niestety, nie dają odpowiedzi na pytanie, co robić w przeciwnym wypadku, a przecież ten – ze względu na sposób dokonywania zapłodnienia *in vitro* – zachodzi bardzo często. Wyjaśniają, że według instrukcji *Dignitas personae* nie ma godziwego rozwiązania problemu tzw. embriónów nadliczbowych i kończą refleksję nad kwestią *in vitro* w konfesjonale wskazaniem na apel do sumienia lekarzy i potrzebę prawnej ochrony ludzkich zarodków (s. 43). Ten fragment książeczki zdecydowanie powinien zostać dopracowany przy kolejnych wydaniach. Spowiednik nie otrzymuje bowiem jasnej odpowiedzi, jak postąpić, gdy małżonkowie mają jeszcze „w zapasie

zamrożone zarodki”. Skoro nie sposób znaleźć godziwego rozwiązania tego problemu, to czy można uzależnić udzielenie rozgrzeszenia od „implantacji wszystkich zarodków”? Wskazując na to niedopowiedzenie, trzeba jednocześnie podkreślić – na obronę autorów – że sztuczne zapłodnienie jest wciąż nowym problemem spowiedniczym, który obejmuje nie tylko małżonków, ale także inne osoby uczestniczące w tych procedurach. Wywołuje on ożywione dyskusje wśród teologów i spowiedników, np. na *Forum bioetycznym* ze strony internetowej Stowarzyszenia Teologów Moralistów (<http://teologiamoralna.pl/forum-bioetyczne/problematyka-in-vitro/>).

W dodatku zawierającym propozycje rachunków sumienia, na podstawie wybranych pytań, autorzy zwrócili uwagę na aktualne kwestie moralne, o których warto pomyśleć przed spowiedzią. Stąd też znalazło się m.in. pytanie o czas tracony przed ekranem telewizora lub komputera oraz o ewentualne przedkładanie wirtualnych kontaktów nad osobiste spotkania z ludźmi. Na pewno trzeba podpowiadać młodzieży konkretne pytania dotyczące relacji z Panem Bogiem, m.in. odnieśli się do udziału i zachowania podczas niedzielnej Mszy świętej lub na lekcjach religii oraz sposobów przyznawania się do wiary w Chrystusa. Także do tej grupy powinny być kierowane pytania o post w dni wyznaczone przez Kościół, o powstrzymanie się od spożywania pokarmów mięsnych oraz udziału w zabawach lub dyskotekach w piątki. Autorzy umieścili te kwestie w części dotyczącej odniesienia się penitenta do siebie samego (s. 83).

Szanując decyzję autorów w kwestii struktury pracy, chciałbym jednak zwrócić uwagę na kolejność przedstawianych zagadnień. I tak w ramach omawiania spowiedzi małżonków można by zacząć od ogólniejszego zagadnienia oceny moralnej aktu małżeńskiego, a dopiero potem wskazać na kwestie szczegółowe. Te także uporządkowałbym inaczej, omawiając najpierw mentalność, działania i środki antykoncepcyjne, a dopiero po nich działania aborcyjne.

Ostatnia uwaga dotyczy sporej ilości potknięć stylistycznych, np. „Coraz więcej ludzi zatraciło w tej materii poczucie grzechu” (s. 4); „kapłani, a zwłaszcza ludzie świeccy” (s. 6); „Czy przestrzegałem przepisy drogowe?” (s. 62); „już za niedługo będę zawierał sakrament małżeństwa” (s. 68), „Może się jednak pojawić problem, czy w poszczególnych przypadkach [stosowania antykoncepcji – Z.W.] mamy do czynienia z wykroczeniem w pełni świadomym i wolnym. Bark tych warunków nie stanowi winy subiektywnie ciężkiej” (s. 27–28). Jednakże, pomijając te niedociągnięcia językowe, warto polecić tę książkę kapłanom i tym, którzy chcą dobrze przygotować się do sakramentu spowiedzi.